

ня" ЦК України; §2, гл.35 ГК України доповнити ст. 354-1 "Договір перестрахування", з огляду на господарсько – правову природу договорів перестрахування; сформулювати науково – обґрунтовану дефініцію "перестрахової діяльності"; прийняти Закон України "Про перестрахову діяльність в Україні" в якому закріпити поняття: перестрахова діяльність, перестрахова компанія, договір перестрахування; та визначити: порядок організації, здійснення та припинення діяльності перестрахових компаній, правову природу відносин із перестрахування, особливості порядку укладення договорів перестрахування, істотні умови договору перестрахування, інше; внести зміни до чинного законодавства України шляхом виключення обмежень щодо здійснення перестрахової діяльності із страховиками / перестраховиками нерезидентами; встановити для діяльності страховиків /перестраховиків нерезидентів та їх правового статусу на території України національний режим, що закріплено законодавством про зовнішньоекономічну діяльність та міжнародними договорами ратифікованими Україною; гармонізувати законодавство України про перестрахову діяльність в частині перестрахування ризиків у страховика/ перестраховика нерезидента до законодавства ЄС.

Перспективи подальших розвідок в цьому напрямку полягають у необхідності внесення змін та доповнень до законодавства України з метою законодавчого врегулювання окремих питань, що виникають при реалізації правовідносин у сфері здійснення перестрахової діяльності.

1. Волошина А. Перестрахування в Україні: новые возможности, задачи и перспективы [Електронний ресурс] / А. Волошина. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/public/08/05/28/3486>. 2. Страхування: Підручник / [Артох Т. М., Бабко В. Л., Бушанський А. В., Мурашко О. В. та ін.]; керівн. авт. кол. і наук. ред. С. С. Осадець, д-р, екон. наук, проф. – К.: КНЕУ, 1998. – 528 с. – ISBN 966-574-066-0. 3. Ткаченко Н.В. Развитие перестрахования как рычага обеспечения финансовой устойчивости страховщиков [Електронний ресурс] / Н.В.Ткаченко. – Режим доступу: <http://efaculty.kiev.ua/analytics/str/2>. 4. Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 року / Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №18. – Ст.78. 5. Про затвердження вимог щодо здійснення перестрахування у страховика (перестраховика) нерезидента : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 лютого 2004 року / Офіційний вісник України. – 2004. – № 5. – стор. 41. – Ст. 242. 6. Про затвердження Порядку реєстрації договорів перестрахування : Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 28 березня 2011 року / Офіційний вісник України. – 2011. – № 41. – стор. 157. – Ст. 1702. 7. Про затвердження Вимог до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків – нерезидентів : Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 3 грудня 2004 року / Офіційний вісник України. – 2004. – № 51. – стор. 307. – Ст. 3401.

8. Про затвердження Порядку надання страховиками (цедентами, перестраховальниками) інформації про укладені договори перестрахування із страховиками (перестраховиками) нерезидентами до Держфінпослуг : Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 4 червня 2004 року / Офіційний вісник України. – 2004. – № 25. – стор. 184. – Ст. 1677. 9. Супрун Л. Правові аспекти укладення договору перестрахування зі страховиками (перестраховиками) нерезидентами / Л.Супрун // Юридичний журнал. – 2005. – №5 (35). – С. 71-74. 10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року / Офіційний вісник України. – 2003. – №11. – Ст. 461. 11. Раніше ми звертали увагу на той факт, що виходячи із ознак притаманних господарським договорам, є всі підстави визнавати договори перестрахування в якості господарських договорів, та надати їм наступного визначення: договір перестрахування – це засноване на згоді сторін і зафіксоване у встановленій законом формі зобов'язальне правовідношення між суб'єктами перестрахової діяльності, за якими перестраховальник за плату передає ризик виконання, як правило, частини своїх зобов'язань перед страхувальником з можливою подальшою ретроцією ризику або без такої, а перестраховик зобов'язується прийняти ризик і здійснити в обсягах прийнятої частини страхову виплату (виплату страхового відшкодування) у разі настання страхового випадку // Науково-теоретичне обґрунтування визначення договорів перестрахування як господарських договорів: матеріали міжнародної конференції ["Наукові правничі школи Київського національного університету імені Тараса Шевченка"], (Київ, 12 жовтня 2005 рік) / К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2006. – с.129. 12. Семенова К. Г. Договор перестрахування. Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – Харків, 2007. – 193 с. 13. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 року / Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №29. – Ст.377. 14. Про ратифікацію Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами : Закон України від 10 листопада 1994 року / Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 46. – Ст.415. 15. Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 року / Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №18. – Ст.78. 16. Камынка М.Г. Перестрахование практическое руководство для страховых компаний / М.Г. Камынка, Е.Е.Солнцева. – М.: АО "ДИС", 1994. – 139 с. (с.7). – ISBN 5-86509-008-7. 17. Ткаченко Н.В. Развитие перестрахования как рычага обеспечения финансовой устойчивости страховщиков [Електронний ресурс] / Н.В.Ткаченко. – Режим доступу: <http://efaculty.kiev.ua/analytics/str/2>. 18. Маруженко Д. С. Перестрахування як складова забезпечення фінансової стійкості страховика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 / Дмитро Семенович Маруженко. – К., 2010. – 20 с. 19. Правове регулювання страхування та розділних фінансових послуг в Європейському Союзі та в Україні: порівняльно-правовий аналіз / Ю. В.Безручко, Н. Б. Пацурія, О. А.Белова. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 196 с. – ISBN 978-966-364-625-1. 20. Щодо скасування обмежень на свободу здійснення підприємницької діяльності і свободу надання послуг у сфері перестрахування і ретроцесії : Директива 64/225/ЄЕС Ради Європейського Економічного Співтовариства / Official Journal. – Р. 056 04.04.64. – р. 0878 – 0880. 21. Про перестрахування : Директива 2005/68/ЄС Європейського парламенту та Ради від 16 листопада 2005 року / Official Journal. – L 323. – 12.09.2005. – р. 0001 – 0050. 22. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Перелік актів законодавства України та acquis Європейського Союзу у пріоритетних сферах адаптації : Закон України від 18 березня 2004 року / Офіційний вісник України. – 2004. – № 15. – Ст.1028.

Надійшла до редколегії 08.02.12

А. Лисенко, канд. юрид. наук, доц.

ДОКУМЕНТИ З БІОМЕТРИЧНИМИ ЕЛЕМЕНТИ ЗАХИСТУ ТА ЕЛЕКТРОННИМ НОСІЄМ В СТРУКТУРІ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Розглядаються питання біометричного захисту документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, а також формування державної автоматизованої інформаційної системи обліку персоналізованої інформації про власників таких документів.

Ключові слова: документи, що посвідчують особу; паспорт для виїзду за кордон; соціальне посвідчення; біометричні елементи захисту; електронні документи; автоматизована інформаційна система.

Рассматриваются вопросы биометрической защиты документов, которые удостоверяют личность и подтверждают гражданство Украины, а также формирование государственной автоматизированной информационной системы учета персонализированной информации, о владельцах таких документов.

Ключевые слова: документы, которые удостоверяют личность; паспорт для выезда за рубеж; социальное удостоверение; биометрические элементы защиты; электронные документы; автоматизированная информационная система.

The questions of biometrical defence of documents, which certify person and confirm citizenship of Ukraine, and also forming of state automatic informational system of account of personal information, about the proprietors of such documents.

Keywords: documents; which certify person; passport for travel abroad; social certification; biometrical elements of defence; electronic documents; automatic informational system.

22.11.2010 р. у Брюсселі на саміті "Україна–ЄС" обговорювався План дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України і на виконання яко-

го був прийнятий Указ Президента України від 22.04.2011 р. N494/2011 "Про Національний план з виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Сою-

зом візового режиму для України". Даним документом передбачається розроблення нових зразків документів, що мають містити електронний носій з біометричною інформацією про особу. Такими документами мають бути: дипломатичний та службовий паспорт України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, проїзний документ біженця для виїзду за кордон та інші.

На цей час існує різноманітна нормативно-правова база, якою регулюються питання виготовлення та використання документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України. Зокрема це: "Положення про номенклатуру бланків цінних паперів і документів суворого обліку, що виготовляються за ліцензією Міністерства фінансів України" затверджене Постановою КМ України від 19.04.1993 р. №283, "Положення про паспорт громадянина України", затверджене Постановою Верховної Ради України від 26.06.1992 р. №2503-XII; "Правила оформлення і видачі службою громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб свідоцтва про належність до громадянства України", затверджене Постановою КМ України від 14.04.2004 р. № 491; Законом України "Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України"; "Положенням про паспорт громадянина України для виїзду за кордон", затверджене Указом Президента України від 28.10.1993 р. № 491/93; "Правилами оформлення і видачі тимчасового посвідчення громадянина України", затверджене Постановою КМ України від 17.07.2003 р. №1111; "Положенням про проїзний документ дитини", затверджене Указом Президента України від 07.09.1994 р. № 503/94; "Положенням про дипломатичний паспорт України" та "Положенням про службовий паспорт України", затверджені Указом Президента України від 26.02.1998 р. №153/98; "Про посвідчення особи моряка", затверджене Указом Президента України від 05.06.1993 р. № 194/93; "Положенням про посвідчення члена екіпажу", затверджене Указом Президента України від 13.09.1994 р. № 522/94; "Положенням про посвідчення особи на повернення в Україну", затверджене Постановою КМ України від 12.08.1994 р. № 553 та іншими нормативно-правовими актами окремих міністерств.

На XV саміті "Україна – ЄС", який проходив у Києві 19.12.2011 р. сторони заявили, що безвізовий режим із Європою становить стратегічне завдання для України. Це політична складова проблеми, яка змушує владу держави впроваджувати документи, які б відповідали міжнародним стандартам. Зовсім інший аспект цього питання знаходиться в національній, інформаційній, економічній та соціальній площині.

На виконання прийнятих Україною зобов'язань, Верховною Радою України було прийнято **Закон України № 3692-VI від 06.09.2011р. "Про документи, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України" (вето Президента України)** та проект закону, що очікує розгляду **№ 8178 від 01.03.2011 р. "Про основні засади надання пільг, послуг, виплат та інших соціальних гарантій з використанням електронних соціальних карток"**, які значно розширюють коло документів з біометричними елементами захисту та з електронним носієм безконтактного доступу до них. Це викликало негативну реакцію в першу чергу серед фахівців, які вбачають в цьому загрозу конституційним правам людини і громадянина, загрозу національній, економічній, інформаційній безпеці держави, лобіювання інтересів приватних комерційних структур.

Відповідно до Закону України № 3692-VI документи, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, а також її спеціальний соціальний статус, за їх функціональним призначенням поділяються на два види:

а) міжнародні документи необхідні для виїзду за кордон, які виготовляються на паперовій основі: паспортна картка; паспорт громадянина України для виїзду за кордон; дипломатичний паспорт України; службовий паспорт України; посвідчення особи моряка; посвідчення члена екіпажу; посвідчення особи на повернення в Україну; тимчасове посвідчення громадянина України;

б) документи, що надають пільги та підтверджують спеціальний статус особи, які виготовляються на полімерній основі: соціальне посвідчення; посвідчення застрахованої особи; пенсійне посвідчення; посвідчення особи з інвалідністю; посвідчення водія; посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон; посвідка на постійне проживання; посвідка на тимчасове проживання; картка мігранта; посвідчення біженця; проїзний документ біженця для виїзду за кордон; дозвіл на працевлаштування (п.1, ст.8).

Цей перелік не є вичерпним, а тому законами України можуть встановлюватись й інші документи, що посвідчують особу та її спеціальний статус.

На законодавчому рівні також визначаються форма, зміст, обсяг інформації в цих документах та ступінь її захисту від несанкціонованого доступу та дій (*випадкових чи наємисних*), що призводять до їх незаконної модифікації, розкриття чи знищення. Відповідно до п.3 ст.9 закону №3692-VI, у випадках, встановлених законами України, у зазначені документи в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів, може бути внесена додаткова змінна інформація, а саме: про місце реєстрації, про сімейний стан, про відмову від прийняття реєстраційного номеру облікової картки платника податків, про видачу приватизаційних паперів, про додаткові біометричні дані, про інформацію, яка забезпечує захист даних в безконтактному електронному носії тощо.

Для кожного виду документів законодавчо передбачені різноманітні елементи системи захисту від підробки (ст.9, ст.10 закону №3692-VI). Бланк документів на паперовій основі, як документи суворого обліку та звітності, повинні мати ступінь захисту, що унеможливує їх підроблення. На цей час основними елементами захисту бланків державних документів є: відповідна якість паперу та наявність в його складі органічних чи синтетичних мікроволокон, які по різному люмінесціюють в ультрафіолетових променях; різноманітні водянні знаки та скриті зображення; металізовані чи синтетичні смуги безпеки з мікродруком чи голографічними елементами захисту; планшети; використання для друку різноманітних спеціалізованих фарб (*люмінесцентні, магнітні, іридисцентні, металізовані, оптично змінювані тощо*); різноманітні способи друку реквізитів документів (*високий, плоский, глибокий та їх різновиди, офсетний друк, орловський друк, мікродрук, двосторонній друк, перфораційний друк тощо*); використання графічних елементів захисту (*гіпшоширвальні рамки, орнаменти, асоре, віньетки – як елементи декору, захисна фонові сітка тощо*); спеціальні елементи захисту – особливий покриття паперу (*плівки у вигляді голограм, кінеграм, піксельграм, металізовані геометричні фігури різної форми з багатопозиційними "райдужними" зображеннями, тощо**). Сукупність окремих елементів

* Указ Президента від 15.11.2000р. №1239/2000 "Про захист документів і товарів голографічними захисними елементами", Постанова КМУ від 05.07.2002 р. №932 "Про затвердження переліку документів і груп товарів, які підлягають захисту голографічними елементами", Постанова КМУ від 15.03.2006 р. №324 "Про внесення змін до переліку документів, які підлягають захисту голографічними елементами, та їх державних замовників" та інші щодо використання голографічних захисних елементів – скасовані.

захисту становить відповідну систему захисту документів від повної або часткової підробки, які водночас використовуються і для контролю дійсності таких документів.

Виготовляться такі документи повинні за єдиними стандартами, що затверджуються Кабінетом Міністрів України за поданням Уповноважених суб'єктів, і лише на спеціалізованих державних підприємствах, які мають відповідну ліцензію та відповідають вимогам Міжнародної організації цивільної авіації ICAO. Документи на паперовій основі у формі книжечки можуть мати від 8 до 64 сторінок, які пронумеровані друкарським способом із дотриманням вимог законодавства та фіксацією на останній сторінці порядкового номера бланка, відповідним чином прошиті, на всіх паперових сторінках та на нижній частині обкладинки повинні мати ще й серію та номер документа, які виконані за технологією лазерної перфорації. Між лівим форзацом (*обкладинкою*) та першою паперовою сторінкою розміщується спеціальний бланк, на якому розміщується персоналізована інформація, яка виконується багатокомпонентним захисним друком, який містить символ електронного документа, зображення Малого Державного Герба України. Це – сторінка даних про особу, власника документа. Вона виготовлена із спеціального матеріалу, який технологічно призначений для внесення персональної інформації і водночас забезпечує ототожнення особи за допомогою технологій лазерного гравіювання та лазерної перфорації. За допомогою цифрової камери, електронним способом фіксується зображення обличчя особи, яке закріплюється на сторінці даних за технологією лазерного гравіювання. Під час перетинання державного кордону України та перебування за кордоном, таким чином "відцифрований" образ особи дублюється в центрі сторінки даних за технологією лазерної перфорації та утворює своєрідну зону візуального контролю дійсності документа. В окремих випадках, визначених законом, можливе вклеювання фотокартки до таких документів.

На цій сторінці розміщується також зона внесення біометричної та іншої інформації про особу, передбаченої даним законом, та її зчитування за допомогою технічних засобів з метою установлення тотожності даної особи за сукупністю інформації, яка зберігається в даному документі. Наприклад, паспорт громадянина України для виїзду за кордон (п.4, ст.13 Закон України № 3692-VI) складається з м'якої обкладинки, правий форзац якої містить безконтактний електронний носій інформації, 32 сторінок та сторінки даних. Електронний носій інформації – чип радіочастотної ідентифікації (RFID), інформація з якого може бути зчитана не лише картридером (*засобом зчитування інформації з чипа*), але й дистанційно – з літака чи супутника. Такі технічні можливості є в державах Європейського Союзу, є вони і в Україні. Згідно з постановою Кабінету Міністрів від 17.09.2008 р. №834 в Україні створюється Державна інтегрована інформаційна система забезпечення управління рухомими об'єктами, складовою частиною якої є Система координаційно-навігаційного забезпечення України, яка формується спеціалістами Державного космічного агентства України. Відповідно з використанням цих систем, можливий безконтактний доступ до інформації, яка зберігається на електронному чипі чи електронному файлі конкретної особи в державній інформаційній системі (ДІС) та фіксація пересування документа разом з його власником в часі та просторі. Великобританія, яка мала надійну систему захисту інформації до своїх баз даних, на цей час відмовилась від безконтактного способу доступу і перейшла лише на контактний спосіб доступу до інформації за допомогою

картридера. Ми йдемо своїм шляхом, чи тим куди нас направляє ЄС?

На законодавчому рівні (п.7, ст.13) визначено, яка інформація має вноситись до паспорта. Це: назва держави; назва документа; тип документа; код держави; номер документа; прізвище, ім'я, по-батькові особи; громадянство; дата народження; порядковий номер запису в державній ідентифікаційній системі (ДІС) відповідає номеру ідентифікаційного коду платника податку; стать; місце народження; дата видачі документа; орган, що видав документ (код); дата закінчення строку дії документа; відцифрований образ особи; відцифрований підпис особи, які розміщуються переважно на сторінці даних та в електронному носії інформації.

До біометричних елементів захисту документів, які водночас є й найбільш інформативними ознаками, за якими ототожнюється особи власника документа, відносяться "відцифровані": зображення обличчя; папілярних візерунків; райдужної сітківки ока та його кровоносних судин; графічного зображення власноручного підпису. Водночас, в таких документах, на наш погляд, краще мати не графічне зображення "відцифрованого" підпису, а динамічний електронний цифровий підпис.

Відповідно до ст.1 Закону України "Про цифровий електронний підпис" (*ВВР, 2003, №36, ст.276*), "це вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору документа або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача. Електронний цифровий підпис накладається на документ за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою відкритого ключа". Це своєрідна електронна печатка підпису конкретної особи, в якій в електронному вигляді зафіксовані основні параметри графічних зображень елементів підпису та взаємне їх розміщення в просторі по вертикалі й горизонталі. Ці біометричні дані є індивідуальними для кожної особи, стійкими, відносно незмінними протягом тривалого часу та суттєво відрізняються від аналогічних властивостей інших осіб.

У документах осіб, які в установленому законодавством України порядку визнані недієздатними, "відцифрований" підпис в документи не вноситься, а особам, які не досягли чотирнадцятирічного віку та особам із фізичними вадами – вноситься за їх бажанням. Водночас слід зазначити, що підписи хоч і є стійкими графічними зображеннями, які відображають динамічний стереотип рухів, але кожний наступний підпис відрізняється від попереднього в межах варіативності рухової навички, а тому надійність захисту документа таким "відцифрованим" підписом може бути недостатньою саме через варіативність підписів. Такий підпис в конкретному статичному варіанті його фіксації цифровою камерою, як і електронний цифровий підпис є своєрідною електронною печаткою підпису. В звичному варіанті – це факсиміле, печатка підпису, якою може скористатись будь-хто. Більш ефективною може бути електронна фіксація параметрів підпису (темп, натиск, розміри елементів підпису та їх взаємне розміщення, тощо) в процесі реалізації динамічного стереотипу рухів. Середньо статистична величина цих параметрів могла б стати основою для ототожнення особи за параметрами динамічного стереотипу рухів при виконанні власноручного підпису. Лише в цьому випадку такий біометричний захист може бути дійсно ефективним. В іншому випадку, "відцифроване" зображення статичного підпису можна зробити з будь-якого справжнього підпису і навіть якщо цей підпис не буде відповідати всім параметрам попереднього, який внесений в документ, то це не зна-

чить, що цей підпис несправжній. Крім того, просте статичне зображення "відцифрованого" підпису мало чого варте оскільки його можна отримати будь-яким способом: шляхом технічної підробки, електрофотографічного копіювання чи комп'ютерного монтажу тощо. Лише фіксація динамічних параметрів рухової навички при виконанні власноручних підписів може надійно захистити документ від підробки та несанкціонованого доступу до персональної інформації, оскільки іншою людиною ці властивості рухової навички практично неможливо відтворити. Розробниками такий варіант захисту документів та доступу до персоналізованих даних в самому документі та електронному файлі ДІС не передбачається, тому що їм потрібний доступ до інформації без згоди на це конкретної особи власника документа, а тому така база даних нічим не відрізняється від криміналістичних обліків, які створюються і використовуються для пошуку злочинців при розслідуванні карних справ слідчими. Хто і як буде користуватись цією базою даних питання риторичне, а тому захист персоналізованої інформації від несанкціонованого доступу, використання та поширення набуває особливої ваги, про що і свідчить Закон України "Про захист персональних даних" від 01.06.2010 р. № 2297-VI, який почав діяти з 01.09.2011 р.

Паспортна картка (ст.12), посвідчення члену екіпажу (ст.17), соціальне посвідчення (ст.20) та інші документи, що посвідчують спеціальний статус особи, виготовляються із полімерних матеріалів у формі картки. Вони наділені такими ж властивостями, що й закордонні паспорти, тобто відповідають міжнародним стандартам ІКАО (*Міжнародної організації цивільної авіації*), містять безконтактний електронний носій інформації про особу та номер бланка. Фізичні властивості цього матеріалу дозволяють використовувати при виготовленні карток різноманітні технології – від термодруку до лазерного гравіювання. На безконтактний електронний носій записується інформація про пред'явника документа, у тому числі біометрична, а також можуть бути активовані персональні додатки – соціальний та платіжний. Відповідно до ст. 20 закону №3692-VI, на лицьовій стороні картки соціального посвідчення інформація розміщується у такій послідовності: назва держави; назва центрального органу виконавчої влади; назва документа; прізвище, ім'я, по-батькові особи; порядковий номер запису в ДІС; "відцифрований" образ особи та її підпис. На зворотному боці картки зазначається назва та код органу, де зареєстровано інформацію про особу та дата реєстрації.

Зазначені в п.1, ст.8 закону №3692-VI документи, що посвідчують спеціальний статус особи і мають біометричну систему захисту та радіочастотний чип безконтактного доступу до них, не можуть бути використані для виїзду за кордон, оскільки ні План дій з лібералізації візового режиму з ЄС, наданий Україні, ні Указ Президента України від 22.04.2011 р. №494 не передбачають внесення персональних даних власника документа на безконтактний електронний носій в зазначені вище документи. Отже ці документи створюються під державну інформаційну систему (ДІС) реєстраційного обліку фізичних осіб та їх документування, правовому регулюванню якої присвячений розділ III в Законі України №3692-VI.

Нормативно-правові засади створення державної інформаційної системи "ЄДАПС-ДІС" містяться, відповідно, у постанові КМУ від 20.01.1997 р. "Про затвердження Концепції створення Єдиної державної автоматизованої паспортної системи (ЄДАПС)" та у розпорядженні КМУ від 17.06.2009 р. № 711-р "Про схваленні Концепції розвитку Державної інформаційної

системи реєстраційного обліку фізичних осіб та їх документування (ДІС)".

Відповідно до ст.33 закону №3692-VI, державна інформаційна система – це електронна інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для зберігання, обробки і використання визначеної цим законом інформації про видані особі документи, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, з забезпеченням її ідентифікації. Структурно ДІС функціонує як єдина система, що складається з Головного та резервного обчислювальних центрів, Державного центру персоналізації документів та вузлів Уповноважених суб'єктів (ст.34).

Належне функціонування ДІС забезпечується Головним розпорядником ДІС через Уповноважений орган шляхом використання уніфікованих програмно-технічних комплексів. Головний розпорядник ДІС забезпечує накопичення, актуалізацію, перевірку інформації та надає дозвіл на персоналізацію документів, заявки на отримання яких надходять захищеними каналами зв'язку від Уповноважених суб'єктів (ст. 35).

Головний обчислювальний центр ДІС, як центральна база даних про осіб та документи, що вже видані, в хронологічному порядку забезпечує накопичення та зміну персоналізованої інформації та забезпечує її збереження шляхом дублювання в Резервному обчислювальному центрі ДІС.

Відповідно до ст. 36 закону №3692-VI, до державної інформаційної системи (ДІС) обов'язково вноситься така інформація про особу: прізвище, ім'я, по-батькові фізичної особи; дата народження; місце народження; стать; дата внесення інформації про особу до ДІС; відомості про батьків (усиновлювачів), опікунів, піклувальників та інших законних представників; відомості про громадянство або його відсутність та підстави набуття громадянства України; реквізити документів, що видані особі (*серія, номер, дата видачі та орган, що видає документ, строк дії документа*); відомості про смерть особи або про визнання особи померлою чи безвісно відсутньою; "відцифрований" зразок підпису особи; "відцифрований" образ особи; додаткова змінна інформація, що передбачена ч.3 ст.9 цього закону. Якщо окремі персональні дані про особу відсутні, то вноситься відмітка про це, а інформація, що зазнавала змін, зберігається у попередній редакції з відповідною приміткою, як допоміжна інформація ДІС. Забороняється вносити до ДІС інформацію, не передбачену цим законом та використовувати її у спосіб, несумісний з цим законом.

Таким чином в базі даних ДІС акумулюються персональні дані як громадян України, так і іноземців та осіб без громадянства, що перебувають в Україні. Персоналізовані дані вносяться до ДІС за порядковим номером, який є таким же, як і ідентифікаційний код (номер) платника податків фізичної особи. Цей "порядковий номер запису в ДІС", згідно даного закону, обов'язково записується на безконтактний електронний носій. Окрім того, закон забороняє, а Кабінет Міністрів передбачає внесення додаткової інформації до бази даних. Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.03.2003 р. №132-р (із змінами і доповненнями) інформацію до бази даних ДІС надають: органи реєстрації актів цивільного стану (Мін'юст України); дипломатичні представництва та консульські установи України за кордоном (МЗС України); служба громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб (МВС України); адміністрації вищих навчальних закладів (МОН України); органи і установи виконання покарань та слідчі ізолятори (Державний департамент України з питань виконання покарань); військові комісаріати (Міноборони України); пункти пропуску через державний кордон (Адміністрація

Держприкордонслужби України); суди загальної юрисдикції (Державна судова адміністрація України).

Крім того, відповідно до ст.9 проекту Закону №8178 від 01.03.2011р. "Про основні засади надання пільг, послуг, виплат та інших соціальних гарантій з використанням електронних соціальних карток" автоматизований реєстр створюється з метою ведення єдиного обліку фізичних осіб, які мають право на пільги, послуги, виплати та інші соціальні гарантії, з метою накопичення, зберігання, актуалізації та використання інформації про фізичних осіб, які мають таке право, про види, розміри і строки надання фізичним особам цих пільг, а також про документи, що підтверджують таке право.

Реєстр ведеться на електронних носіях із забезпеченням його сумісності і взаємодії з іншими інформаційними системами та мережами, що складають інформаційний ресурс держави (п.4 ст.9).

Враховуючи, що статтями 20–23 закону №3692-VI передбачено внесення до переліку документів, що підтверджують громадянство України ще й документів, що посвідчують особу та її спеціальний статус – *соціального посвідчення, посвідчення застрахованої особи, пенсійного посвідчення, посвідчення особи з інвалідністю* створюються умови для внесення до бази даних ДІС ще й додаткової персональної інформації про: стан здоров'я особи; розмір страхових внесків; надання пільг, послуг, виплат та інших соціальних гарантій з використанням електронних соціальних карток.

Згідно з Концепцією створення Єдиного державного реєстру фізичних осіб, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 09.11.2004 р. №1500, персональна інформація буде долучатися до електронного файлу-справи конкретної особи у хронологічному порядку, а при внесенні змін – попередня інформація зберігається.

Отже, крім даних від вказаних вище 8 міністерств і відомств до Головного обчислювального центру ДІС (*Положення про Головний обчислювальний центр ДІС було затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2004 р. № 573*) може надходити також додаткова персональна інформація на кожного громадянина – власника електронної картки: про товари, куплені за допомогою електронної картки: де, коли, скільки товару куплено; про проїзд на громадському транспорті за допомогою картки: скільки разів на день, напрямки маршруту, час посадки і висадки з транспорту; про оплату комунальних платежів: за квартиру, за воду, за газ і електроенергію, а також про наявність комунальних боргів; про отримані в банках кредити та про стан їх повернення; про об'єкти нерухомості, про транспортні засоби, що знаходяться у власності; про наявність полісу соціального медичного страхування; про стан здоров'я**.

Таким чином, Закон України №3692-VI від 06.09.2011 р. "Про документи, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України" і проект Закону України №8178 від 01.03.2011 р. "Про основні засади надання пільг, послуг, виплат та інших соціальних гарантій з використанням електронних соціальних карток" взаємопов'язані між собою, а тому персональна інформація про кожного громадянина України чи іноземця, буде надходити до державної інформаційної системи в

повному обсязі і зберігатись там не тільки протягом життя людини, але й визначений термін після смерті людини, а можливо й довічно, як архівний матеріал. Вражаюча уява інформаційна база персоналізованих даних, яка може бути використана по різному в залежності від поставленої мети.

Як вже зазначалось, персоналізована інформація, яка записана на безконтактних електронних носіях відповідних документів та в електронних файлах ДІС, може бути зчитаною дистанційно за допомогою глобальних навігаційних супутникових систем. Такі можливості у держав Європейського Союзу та інших є, а тому їх компетентні органи отримують доступ до персональної інформації, яка буде зберігатись в державній інформаційній системі України. Це справа часу та технічних можливостей, які постійно удосконалюються.

Крім того, аналіз структурної будови державної інформаційної системи (ДІС) та її взаємодія з базами даних інших інформаційних систем свідчить про можливість приєднання в майбутньому до Шенгенської інформаційної системи (SIS) в якості її структурного елемента.

Отже, фінансові витрати кожного громадянина держави за обов'язкове отримання вказаних в Законі України №3692-VI документів та доступ до інформаційної бази даних ДІС компетентних органів – це і є особистий та державний "внесок" за безвізовий в'їзд окремих громадян України до окремих держав Європейського Союзу. Наші компетентні органи будуть знати все і про всіх громадян в державі, а компетентні органи інших держав так само знатимуть все: хто до них в'їжджає, що робить, де знаходиться, як пересувається і т.д., а також отримують необмежене поле діяльності для аналітичних досліджень державних служб щодо стану та вірогідного розвитку держави на найближче майбутнє та на віддалену перспективу.

Отже, сучасні інформаційні технології передбачають, що аналіз і обробка інформації в електронних документах може здійснюватись в автоматичному режимі та відповідно до розроблених цільових комп'ютерних програм. З кримінально-правової та криміналістичної точки зору такі інформаційні можливості використання персоналізованих електронних документів вивчені мало, що може сприяти зловживанню як службових осіб, так і злочинців.

А тому Президент України, як гарант Конституції, наклав вето на цей закон, зазначивши, що прийнятий Верховною Радою України 23 вересня 2011 року Закон України "Про документи, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України" не може бути підписаний, оскільки:

- несе ризики порушень конституційних прав громадян та гарантій цих прав, загальноновизнаних прав особи, засадничих підвалин існування демократичної правової держави, якою є Україна;

- порушує взяті Україною міжнародні зобов'язання, є кроком назад на шляху впровадження європейських та міжнародних стандартів у сфері захисту прав людини, виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України;

- не забезпечує безпеку громадян;
- призведе до невиправданого суттєвого збільшення бюджетних витрат, негативно позначиться на бюджеті кожної сім'ї;

- низка пропонуєваних Законом новацій не відповідає нагальним потребам сьогодення, є необґрунтованою та неприйнятною...

Виходячи з вищевикладеного, Закон України "Про документи, що посвідчують особу та підтверджують

** Згідно з даними в Єдиній системі обліку інформації охорони здоров'я. Єдина система обліку інформації охорони здоров'я України запроваджується відповідно до ст. 6 проекту Закону України "Про фінансування охорони здоров'я та обов'язкове соціальне медичне страхування в Україні" (реєстр. № 4744 від 30.06.2009 р.). Законопроект включено до порядку денного постановою Верховної Ради України від 01.02.2011р. № 2951-VI.

громадянство України" не може бути взятий до виконання. Тож пропоную Верховній Раді України його відхилити. (rada.gov.ua Президент України Пропозиції до

Закону України "Про документи, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України").

1. Інтернет портал // www.rada.gov.ua

Надійшла до редколегії 08.02.12

УДК 346.21+347.192.3 + 347(075.8)

І. Лукач, канд. юрид. наук

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРАВА

В статті досліджується історія становлення корпоративного права в законодавстві європейських країн континентальної системи права. Особливу увагу приділено таким державам як Франція та Німеччина, що найбільше вплинули на формування корпоративного права в інших країнах континентальної системи права.

Ключові слова: корпоративне право; історія становлення корпоративного права в європейських країнах континентальної системи права.

В статье исследуется история становления корпоративного права в законодательстве европейских стран континентальной системы права. Отдельное внимание уделено таким государствам как Франция и Германия, которые больше всего повлияли на формирование корпоративного права в других странах континентальной системы права.

Ключевые слова: корпоративное право, история становления корпоративного права в европейских странах континентальной системы права.

The article examines the historical formation of corporate law in the law system of continental European law. Special attention is paid to such states as France and Germany, which has most influenced the formation of corporate law in other countries of continental legal system.

Keywords: corporate law, history of formation of corporate law law in the European countries of continental law system.

В нашій попередній статті, що була надрукована в **Віснику Київського національного університету імені Тараса Шевченка** [6; 43-46] ми торкалися історії створення перших акціонерних товариств в Європі і згадували про те, що право на першість виникнення корпорації оспорують такі країни як Франція та Швеція 13-14 ст. Зауважимо, що перші акціонерні товариства у вигляді, наближеному до сучасного з'являються на території континентальної Європи в Голландії (де у 1602 р. була зареєстрована Ост-Індська компанія) [4; 15]. Зокрема, в цілях запобігання зловживань з акціонерним капіталом в 1610, 1621, 1623 та 1624 роках було видано ряд едиктів, що обмежували угоди за акціями. Проте, через низку історичних подій Голландія не стала країною, корпоративне право якої згодом вплинуло на формування сучасних господарських товариств. В Європі країнами, що найбільше вплинули на розвиток сучасного корпоративного права зокрема, так і комерційного в цілому, стали Франція та Німеччина. Саме тому ми обрали ці країни для детального вивчення в них історії становлення корпоративного права.

В українській та російській науці приділялася деяка увага історії становлення корпорацій, зокрема в працях В. А. Белова, О. М. Вінник, В. В. Гуштіна, Т.В. Кашаніної та І.С. Шиткіної. Проте потрібно систематично розглянути становлення корпорацій в Європі, а саме Німеччині та Франції як країн, що найбільше вплинули на розвиток сучасного корпоративного права в цілому.

Розпочнемо з Франції, де перші сліди командити помітні ще в стародавні часи в Провансі та в Лангедоці (103-195). Прообразами корпорацій у Франції були *societates maris* та перші компанії у 16 ст., що почали торгувати з Індією. Однак, Франція не розвивала самостійне законодавство, а імплементувала англійські норми [5, 251-252].

Ми не зовсім поголжуємося з думкою В. А. Белова про те, що французьке корпоративне законодавство веде свою історію з революційної епохи, адже в роботі А. І. Камінки згадуються королівські привілеї, які видавав король Франції на зразок англійських та американських хартії. Так, серед компаній того часу варто відмітити Східну та Західну індійські компанії 1664 р. та Західну компанію 1717 р. [5; 255] Однією з перших корпорацій стала *Compagnie de la Nouvelle France*, яка була

заснована кардиналом Ришельє у 1628 р. [8; 93]. Не можна не зазначити, що вражає кількість вкладників зазначеної компанії – 100 осіб, тому її також називають Компанією ста асоційованих. Цій компанії було надано виключне право на торгівлю кардиналом Ришельє у французькій Луїзіані та Квебеку [15]. Капіталізація компанії була 90000 франків – гігантська сума за тих часів, втім, через історичні події ця вона проіснувала недовго [16].

І.Т. Тарасов відмічав, що незважаючи на наявні діючі акціонерні товариства, в Ордонансі Людовика 14 від 1673 р. є лише 3 види товариства – колективна, командитна та анонімна [8; 95] (тогочасні анонімні товариства не мали нічого спільного з сучасними, якими французьке законодавство зараз називає акціонерні товариства). Однак, не можна не відмітити той факт, що акціонерна форма у Франції *de facto* існувала. Більш того, акціонерні товариства створювалися не лише на основі актів короля чи уряду (на зразок англійських хартії), але і у явочному порядку (хоча ці випадки були поодинокими). Це відбувалося завдяки тому, що не було єдиного акту, який би дозволяв чи забороняв порядок створення акціонерних компаній будь-ким чи їх саме існування у будь-якій формі [5; 259].

Нарешті Декрет 1791 р. вперше проголосив серед інших громадянських прав і свободу промислів [3; 98], таким чином було зроблено перехід на зразок англійського від права хартії до реєстраційної процедури. Однак, такий лібералізм, який не був підтриманим державним регулюванням привів до того, що у Франції одразу почалися численні спекуляції на тлі створення фіктивних компаній. На нашу думку, це нагадувало Англію півстоліттям тому, коли уряд був вимушений прийняти Акт про бульбашкові компанії 1720 р. Протягом наступних 10 рр. видавалися численні акти з регулювання акціонерних компаній, втім системного підходу не було. Це пояснюється історичним реаліями Франції на межі 18-19 ст., коли змінювалися один за одним уряди різних політичних напрямів. Лише за настання відносної стабільності за часів Наполеона та прийняття Комерційного кодексу, можна говорити про системне законодавче врегулювання правового становище акціонерних товариств. В Комерційному кодексі 1908 р. акціонерна компанія дістала свою звичну назву *société anonyme* (SA), і їй було відведено 18 параграфів [8, 119].

